

CSÓSZNÉ SERES ILONA

Mélykút

Bács-Kiskun délkeleti részén, a Felső-Bácska jó minőségű termőföldjén elhelyezkedő Mélykút a megye időrendben 22., a Jánoshalmi kistérségnek pedig 2. városa. Közúton a Baját és Szegedet összekötő 55. számú főúton, illetve Jánoshalma és Bácsalmás irányából közelíthető meg. Vasúti összeköttetés a 154. számú vonalon biztosított, amelyen szintén Jánoshalma és Bácsalmás felől érhető el a település.

A város története

A jelenleg 5400 lakosú és 123,5 km² területű települést először az 1572. évi kamarai összeírásban említették. Községgé 1649-ben alakult, az első ismert pecsétnyomót 1661-ben vették. A középkori Mélykút pusztulása és a területén meghúzódó szerbek elköltözése után a 17. század végén bunyevácok lakták a falut, akik a török alóli felszabadító háborúk idején délre menekültek. Ők a török 1686-ban történt kiűzése után visszatértek: az 1699-es összeírás szerint a községet 21 adófizető polgár és 5 fiú lakta. A kis létszámú település a Rákóczi-szabadságharc viszontagságos éve alatt újra elnéptelenedett, a lakosok nagyrészt a környéken szóródtak szét. Mélykút ismét pusztta lett, majd az 1720-as évek végén új letelepülők jöttek Magyarország északi, keleti és nyugati megyéiből. Az újonnan érkezők magyarok és tótok voltak: 1728-ban Bács vármegye összeírói 19 magyar és szlovák nevű családot találtak Mélykút pusztán, s a magyar lakosságú mai település létrejötte is ettől az évtől számítható. 1734-ben már jelentősebb számú lakos lehetett, mert az Érseki Levéltár nyilvántartása szerint tanítója és kápolnája is volt Mélykútnak. A betelepülés folytatódott, a következő évtizedekben zajló észak–déli irányú népmozgás eredményeként magyarok sokasága érkezett a településre. Egy 1799-ből származó leírás szerint Mélykút „népes magyar falu Bács Vármegyében”.

Az 1720-as évektől a környék a Czobor család birtokában volt, amelynek kihalása után 1750-ben Grassalkovich gróf tulajdonába ment át. Ő a náddal fedett kápolna helyébe 1761 és 1768 között templomot építtetett, amellyel kialakult a község új központja, s a későbbi települési arculat is e köré formálódott. A Szent Joachim-templom látogatója az eredeti építményből ma már csak a tornyot, a karzatot és a kőfalakat tekintheti meg. 1900-ban megnagyobbították a templomot, a régi hajóhoz két mellékhajó épült. A település egyéb látnivalói közül az országban egyedülálló restaurációs múzeumot érdemes megemlíteni, amely a város híres szülöttének, Szvetnik Joachimnak állít emléket, aki az Esterházy-kincstár 25 ötvösművét restaurálta.

A helyieket és a látogatókat igen gazdag sport- és kulturális programkínálat várja. 1975-ben honosították meg a fogathajtó-rendezvényeket, amelyek évente két-három alkalommal várják a vendégeket. A hagyományörzésre igen nagy gondot fordítanak (Falusi Majális, Mélykúti Napok, őszi szüreti rendezvények).

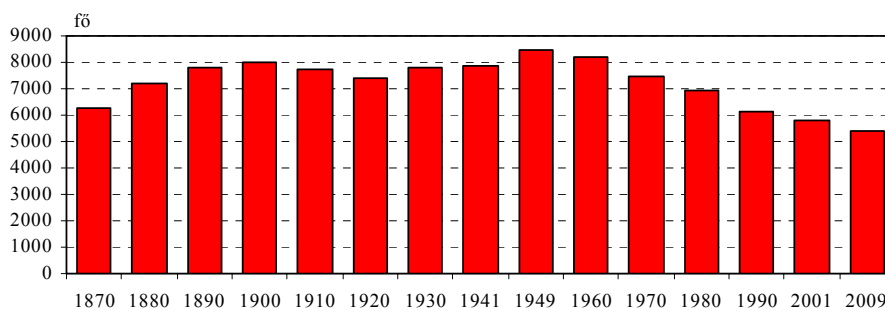
Mélykúton melegvízes fürdő található, amely egy, a város központjában található bővízű forrásra épült. Ehhez kapcsolódóan a település eredetmondáját is érdemes megemlíteni, amely szerint ezen a vidéken valamikor erdők voltak, benne szarvasok és őzek éltek. A vadászok a szarvasok nyomát követve a mai város közepére jutottak, ahol egy mély, jővízű kútra bukkantak. Az itt alapított települést pedig erről a kútról nevezték el Mélykútnak.

Néesség, népmozgalom

Az 1870. évi népszámláláskor Mélykúton 6239 főt írtak össze, ez a létszám 1900-ig valamivel 8000 fölé emelkedett. Az ezt követő átmeneti csökkenés után ismét gyarapodott a lakosok száma, a csúcspontot 1949-ben érte el, amikor 8443-an lakták a települést. Jelenleg valamivel több mint 5400-an élnek itt, ez az 1949. évi létszámnak kevesebb mint kétharmada. Mélykút a megye 19. legnépesebb települése.

1. ábra

A népesség számának alakulása*

* 1960-ig jelenlévő népesség, azt követően pedig lakónépesség.

Mélykút népességét mind a természetes fogyás, mind a negatív vándorlási különbözet kedvezőtlenül befolyásolja. A születések és halálozások különbözete a nyolcvanas évektől nőtt meg, az elvándorlások száma azonban – az urbanizációs folyamatok eredményeként – már előzőleg is jelentősen meghaladta az odavándorlások számát. Ezek a tendenciák ma is hatnak, a 2001. évi népszámlálást követő időszakban mintegy 500 fővel csökkent Mélykút népessége, amelynek kb. kétharmada a születések és halálozások negatív egyenlegéből, egyharmada pedig vándorlási hiányból adódott.

A településről elvándorlók többsége a fiatalabb korosztályokból került ki, 2009 elején már minden ötödik helyi lakos betöltötte a 65. életévét (megyei átlagban csak minden hatodik). Az öregedési index is igen magas volt, az idősek száma közel négytizeddel meghaladta a 0–14 éves gyermekekét. Ugyanez az arány a megye egészében 13% körüli volt.

Gazdasági helyzet

Mélykút gazdasági életét – a szolgáltatási ágazatok fokozatos térhódítása mellett – napjainkban is a mezőgazdasági termelés határozza meg. Az itt élők közül sokan állattenyésztésből (elsősorban kacsatenyésztésből), illetve növénytermesztésből élnek. A településen jó néhányan főállásukon túl mellékfoglalkozásban, illetve nyugdíjasként végeznek mezőgazdasági tevékenységet.

2008 végén Mélykúton 1423 vállalkozást regisztráltak, amelyek több mint kilenc-tizede egyéni vállalkozás volt. (Ez utóbbiak nagy számát főként az a rendelkezés okozta, amely szerint az östermelőknek is be kellett jelentkezniük a területileg illetékes okmányirodáknak.) Az 1289 egyéni vállalkozásnak több mint nyolctizede mezőgazdasági tevékenységet folytat. A 134 társas vállalkozásnak viszont mindössze 17%-áról mondható el ugyanez. A társas vállalkozások legnagyobb hányada, közel háromtizede egyébként a kereskedelem, javítás területén, 23%-a pedig az iparban és az építőiparban tevékenykedik. A legtöbb vállalkozás igen kis létszámmal dolgozik, a 2008. évi állapot szerint mindössze 12-ről mondható el, hogy legalább 10 főnek megélhetést nyújt. A már említett okok miatt az egyéni vállalkozók csaknem fele nyugdíjasként végzi munkáját, mellékfoglalkozásuként egyharmaduk tevékenykedik, a főfoglalkozásuk aránya mindössze 23%.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a mélykútiaknak mindössze 26%-a volt foglalkoztatott, az inaktív keresők részesedése elérte a 44%-ot. Az előbbieket aránya 9 százalékponttal elmaradt a megyei átlagtól, az utóbbiaké pedig 11 százalékponttal meghaladta azt. A mélykúti foglalkoztatottak közel egyharmada végzett mezőgazdasági, erdőgazdálkodási tevékenységet, amely arány több mint kétszerese a megyei átlagnak. A szolgáltatási szektorban a foglalkoztatottak 45, az iparban és az építőiparban pedig 24%-a dolgozott. A foglalkoztatottsági ráta nem magas, 2001-ben mindössze 26% volt, a megyei átlagtól 9 százalékponttal elmaradt. A kedvezőtlenebb helyzet részben a népesség magasabb átlagéletkorából adódott. Az aktivitás terén – a megyei átlaghoz képest – mutatkozó viszonylag nagy különbségek a rendszerváltást követő változások eredményeként váltak hangsúlyossá.

A foglalkoztatás alacsony színvonala nemcsak az idősebb népesség nagyobb arányának, de a munkahelyek hiányának is következménye. A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai szerint 2008 decemberében a mélykútiak közül 472-en regisztrálták magukat álláskereső munkanélküliként, a lakónépesség közel 9%-a (a megye egészében 5,5%-a). Az állást keresők jelentős hányada, 54%-a tartósan munkanélküli volt, legalább hat hónapja szerepelt a nyilvántartásban, s csaknem fele legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezett.

A város kereskedelmi ellátottsága jó, 2008 végén 69 kiskereskedelmi üzlet várta a vásárlókat, a szórakozni, kikapcsolódni vágyók pedig 10 étterem és cukrászda, illetve 13 bár és borozó közül választhattak.

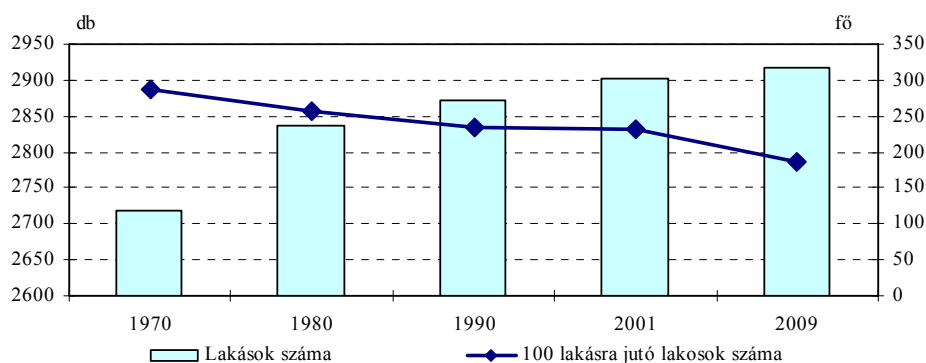
Lakáshelyzet, infrastruktúra

2008 végén Mélykúton 2918 lakás volt, alig fél százalékkal több, mint a legutóbbi népszámlálás idején. A lakásépítések üteme tehát lelassult (2001 és 2008 között mindössze 32 új lakást vettek használatba), azonban a lakásellátottság igen jónak mondható. Míg Bács-Kiskunban 100 lakásra 223 lakos jut (a városokban 229), addig a megye legfiatalabb városában mindössze 185 a mutató értéke.

A 2001. évi népszámlálás idején a mélykúti lakások több mint háromnegyedében 2 vagy 3 lakószoba volt. Az egyszobás lakások aránya 14% volt, négy vagy ennél több lakószobával pedig minden tizedik rendelkezett. A lakások több mint negyztizede még a háború befejezése előtt épült, a kilencvenes években az állomány mindössze 3%-át vették használatba. Minden valószínűség szerint ezzel is összefügg, hogy az évtized elején a település lakásainak közel háromtizede még a komfort nélküli, illetve szükség- vagy egyéb lakások kategóriájába tartozott. Az is igaz ugyan, hogy a lakások közel kétharmada legalább komfortos volt.

2. ábra

A lakásállomány és a lakásellátottság alakulása

A város közműellátottsága ellentmondásos képet mutat. Míg a lakások 96%-át csatlakoztatták a közüzemi vízvezeték-hálózatra, addig a közcsatorna-hálózat vonatkozásában jelentős elmaradások vannak. A 2008. év végi állapot szerint a lakásoknak csak 1%-át kötötték rá a vezetékes hálózatra, így az összes szolgáltatott víznek mindössze 3%-a kerül be a közcsatorna-hálózatba. A rendszeres hulladékgyűjtésbe a lakások mintegy háromnegyedét vonták be, s vezetékes gázt is kb. ilyen arányban használtak a mélykútiak.

Közműellátottság, 2008

Megnevezés	Mélykút	A megye városainak	Bács-Kiskun megye
		átlaga	
A közüzemi vízvezeték-hálózatra	95,8	90,8	87,7
A közcsatorna-hálózatra	1,4	59,2	46,4
A háztartásoktól elvezetett szennyvíz mennyisége a szolgáltatott víz százalékában	3,1	67,0	54,1
Háztartási gázfogyasztók a lakásállomány százalékában	72,6	80,6	74,6
A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya, %	73,3	81,1	77,6

A mélykúti gyermekek lakóhelyükön részesülhetnek óvodai és általános iskolai nevelésben. A település három óvodájában 2008-ban 13 óvodapedagógus 168 kisgyermeket nevelt, a Szvetnik Joachim Általános Iskola 22 osztályában pedig 428 gyermek folytatta alapfokú tanulmányait. A tanulókkal 35 pedagógus foglalkozott, egy pedagógus átlagosan 12 gyermek iskolai előmenetelével törődött. A diákok valamennyien helybeliek, más településről bejáró nem volt közöttük. A városban már középszintű oktatásban is részt lehet venni, ugyanis 2006-tól a Szegedi Felnőttoktatási Gimnázium és Szakképző Iskola kihelyezett tagozatot működtet. Ezen intézmény keretei között 2008-ban középiskolai felnőttoktatásban 120-an, szakiskolai felnőttoktatásban pedig 74-en vettek részt. Az iskolában jelenleg a felzárkóztató szakiskolai és a gimnáziumi képzés mellett informatika, közgazdaság és ügyvitel, valamint szociális szolgáltatások szakmacsoportokból válogathatnak az érdeklődők.

Városháza

Számos mélykúti kulturális rendezvénynek a helyi művelődési ház ad helyet, ahol 2008-ban a 65 rendezvényen több mint ötvenezer látogató fordult meg. A Fenyő Miksa Könyvtárnak ugyanezen évben 808 beiratkozott olvasója volt, akik az év során több mint ötvenezer könyvtári egységet kölcsönöztek ki.

A helyiek egészségügyi alapellátását 3 házi-orvos és 1 házi gyermekorvos végezte, munkájukat 3 körzeti ápolónő segítette. Egy házi-orvosra és házi gyermekorvosra átlagosan 1351 lakos jutott (a megye egészében 1524 fő), egy-egy lakos pedig az év során 7 alkalommal kereste fel vagy hívta ki otthonába orvosát.

A településen családsegítő szolgálat működik, amelynek támogatását a vizsgált évben 400 lakos vette igénybe. Az idősek mindennapjainak megkönnyítését az időskorúak otthona és nappali intézménye szolgálja, ezenkívül a szociális étkeztetést, valamint a házi segítségnyújtást is igénybe vehetik a rászorulóak. 2008-ban 83 idős ember kapott ebédet kedvezményesen, a napi tennivalók elvégzésébe pedig 20 rászoruló esetben segítettek be. Az önkormányzat az anyagilag nehéz hely-

zetben lévők gondjait is igyekszik enyhíteni. A vizsgált évben 570-en kaptak lakásfenntartási támogatást, rendszeres szociális segélyben pedig 230-an részesültek.